

2009. M.159

**Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission**

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2009

LATVIAN

HIGHER LEVEL

**Thursday, 18th June
Morning 9.30 a.m – 12.30 p.m.**

LATVIEŠU VALODA

Bez scenārija

Maksimālais punktu skaits – 100

Uzmanīgi izlasiet tekstu un atbildiet uz visu trīs daļu jautājumiem. Atbildiet saviem vārdiem, balstoties uz tekstu. Rakstiet pilnos, pareizos teikumus. Visām atbildēm jābūt latviski.

1. Tekla Šaitere 2008. jūlijā ciemojās pie Edgara un Evitas Raitumiem, kas apprecējās 2006. gada martā. Edgaram tad bija 39 un Evitai 36. Edgars gatavo videi un cilvēkiem draudzīgas krāsas, restaurē koka būvdetaļas un Evita ir operdziedātāja. Viņi 2000. gadā pārcēlās dzīvot uz simts gadus vecu māju Cēsīs. Viņi tur pavadīja daudz laika, lai atjaunotu tās iepriekšējo godību. Uz tādu graustu skatoties vai nu cilvēkam nolaižas rokas, vai viņš atrota piedurknes un sāk strādāt. Edgara pirmais darbs bija izvest kādas desmit autokravas ar ģimenes atstāto "mantojumu". Nākamais uzdevums bija sakārtot kaut pāris telpu dzīvošanai, sagatavoties ziemai. Darbi dzina darbus. Nesen beidzot viņi pārcēlās uz savu jauno dzīvesvietu.

2. Šo gadu laikā Edgars un Evita izgāja cauri lielākām pārmaiņām savā dzīvē. 2004. gadā, kad Evitai bija 34, viņa teica Edgaram, ka vēlas adoptēt bērnu. Edgars nebija pārliecināts vai arī to vēlas, tāpēc teica, ka ar loģisko domāšanu tādos lēmumus nepieņem, jo cilvēka daba ir egoistiska. Cilvēks mīl mieru un negrib sagraut to, kas dzīvē nostabilizējies. Turklāt bailes reizēm ir krietni stiprākas par paļāvību. Likteņa iespējamam pavērsienam ne Evita, ne Edgars tobrīd vēl nebija gatavi, pēc dažiem mēnešiem viņi uzzināja, ka slimnīcā Cēsīs jau mēnesi atrodas mātes pamests zīdainītis. Meitenītei māte bija devusi lepnu vārdu Elizabete, un viņa bija māsiņa četriem bērniem, kuri dzīvoja Zvanniekos. Raitumi nolēma paņemt Elizabeti, jo "mazā vēl neko sliktu nav redzējusi, viņas dvēselīte nav traumēta". Pēc garām pārdomām un dažādu notikumu virknei, ieskaitot vecāku varas atņemšanu piecu bērnu mātei, viņi izlēma paņemt aizbildniecībā visus piecus bērnus. "Vecāku vara" dod vecākiem pārstāvēt bērnu visās attiecībās un jomās.

3. Aizbildniecības dokumentu kārtošana Latvijā ir ilga un sarežģīta. Evitas atmiņas par tām dienām ir ļoti spēcīgas. Jauno sievieti pārsteidza piecu bērnu izdzīvošanas lielais spēks: "Tikai Elizabetei ir uzrādīts tēvs, četriem vecākajiem tāda nav. Viņi visu laiku dzīvoja uzmanības un mīlestības badā un izturēja tikai tāpēc, ka bija kopā. Bērni vienmēr bija sadevušies rokās — pat guļot. Visur un vienmēr kopā. Kaspars bieži saka — mēs taču esam ģimene. Viņus nedrīkstēja šķirt."

4. Kad Tekla Šaitere apciemoja šo ģimeni, tad pagalmā nebija neviena paša cilvēka. Taču, sadzirdot mašīnas troksni, ciemiņus sagaidīt cits pēc cita izbirst bērni. Pa priekšu visiem steidzas četrus gadus vecais Jancis. Kā liels vīrs viņš sper kāju pār sliekšni, pie kura ārpusē pakāpiena vietā nolikts apaļš akmens. Tikai gadu par viņu vecākā Sintija, saudzējot brāļuku no iespējamā kritiena, cenšas saķert viņu aiz rokas. Daniels, kuram jau seši, un gadu par viņu vecākais brālis Kaspars kavējas, jo jāuzvelk sandalītes.

5. Evitas lielās acis staro, Edgarā jaušams rāms miers. Kur tad ir piektais bērns? Evita ar mātes lepnumu pavēstī jaunāko ziņu: "Elizabetei tikko palika gadiņš. Viņa šajās dienās jau stutējas uz kājiņām un uzmanīgi vēro, vai kāds to redz — skatieties, es augu!" Elizabete ir ģimenes jaunākā atvase.

6. Raitumu ikdiena tagad ir krāsaina un pārsteidzoša. Katra jauna diena nes ne tikai atklājumus par sevi un bērniem, bet arī problēmas. Evitas un Edgara mīlestība nolasāma abu acīs, savstarpējā sapratnē un domāšanā. Bērni pie abiem līp kā dadzīši. Viņi iemācījušies saklāt gultu, nestaigāt mājās ar ielas apaviem, mazgāt no rītiem muti. Atļauts ir viss saprātīgais. Aizliegts — staigāt pa māju ar maizi vai ēdiena šķīvi rokās un sūdzēties citam par citu. Evita smeļ: "Vajag tikai kādam sākt, un process vairs nav apturams. Saku — nesūdzieties, tieciet paši galā!"

7. Laika trūkuma dēļ Evitai dažkārt neatliek brīdis dziedāšanai, jo apkārt jezga un bērniem vienmēr ir priekšroka. Taču Edgars pirms koncerta palīdz Evitai sakopot domas un emocijas. Kad jāstrādā Edgaram, mājas darbus uzņemas Evita. Lūgta raksturot bērnus, Evita pārlicināti stāsta: "Elizabete ir enerģijas un prieka iemiesojums. Viņa apgriezusi mūsu dzīvi kājām gaisā. Savukārt Sintija ir sievišķība kubā. Viņa ir bezgala maiga un jūtīga, par visiem rūpējas." Edgars raksturo puisus: "Kaspars ir tehnisks un sportisks cilvēks, ar lielu atbildības izjūtu." Evita piebilst: "Vakarā Kasparam ir milzīgi mīlestības uzplūdi, viņš mani bučo, bučo, bučo." Edgars turpina: "Toties Daniels ir absolūti neiegrožots, viņš nedzīvo pēc standarta un iet nevis pa iestaigātām takām, bet pa savu ceļu." Evita nenociešas un smeļ: "Ja mājās būs trīs cepures un viena no tām galīgi kreizī, tā noteikti būs galvā Danielam." Kāds ir mazais Jancis? Raitumi ir vienprātīgi, saka — dzīvsudrabs! Apzināties, ka ir mazais karalis, Jancis visu laiku sauc — opā, opā! Ja opā neņem, tad ir kreņķis, kas gan ātri pāriet.

8. Evita viena augusi pie vecmāmiņas, Edgaram ir vecākais brālis, tāpēc var teikt, ka nevienam no viņiem nav daudz bērnu ģimenes kopā būšanas pieredzes. Tagad tā veidojas pamazām. Edgars ir pārlicināts: "Bērni ir čakli, viņi grib darīt visu, bet tikai kopā ar mums. Tad laime ir pilnīga. Kopā ar mums viņi gatavi kalnus gāzt. "

9. Par sievieti, kas dzemdēja šos bērnus, Evita spriež ar sapratni un līdzietību: "Negribas tiesāt māti, kura pametusi savus piecus bērnus. Nedomāju, ka viņa ir slikta sieviete. Mūsu bērnus ir mīļums, visiem viņiem doti skaisti vārdi. Katram cilvēkam ir iespēja izrāpties no bedres, bet bērnus nedrīkst traumēt. Šo bērnu mātei acu priekšā bija pašas ne pārāk labās ģimenes modelis, viņa to atdarina. Viņai arī nelaimējās savā dzīvē satikt īstos cilvēkus." Raitumi tic, ka viņu bērni izaugs par krietniem cilvēkiem.

10. Evita stāsta par konkrētu ieceri: "Par adopciju un aizbildnību ir daudz nepamatotu stereotipu un negatīvu stāstu, kas izplatās kā nezāle. Es gribu apzināt cilvēkus, kuri vēlas ņemt bērnus aizbildnībā vai kuri jau ir audžuvecāki vai aizbildņi. Tādas ģimenes Latvijā ir, bet to nav pietiekami. Kur nokļūst bez vecākiem palikušie bērni? Lielākoties bērnunamos, bet tur viņiem pietrūkst mīlestības, nav drošības sajūtas. Sasniedzot pilngadību, viņi faktiski nonāk uz ielas."

11. Evita ir pārlicināta — ģimenes, kas vēlas šādiem bērniem dot pajumti un sirds gādību, ir jāiedrošina: "Mēs ceram, ka cilvēki pamazām ņems bērnus ģimenēs, jo bez vecākiem palikušajiem nav alternatīvas. Lai izaugtu par krietniem cilvēkiem, viņiem vajag augt mīlestībā, būt pārlicinātiem, ka viņi ir gribēti, vērtīgi un mīlēti."

Fragments no Teklas Šaiteres raksta, "Diena", 31.08.2008

I daļa

(30 punkti)

Atbildiet uz jautājumiem!

1. Izskaidrojiet saviem vārdiem frāzes (5 punkti)
  - a) vecāku vara (2.rindkopa) ,
  - b) darbi dzina darbus (1.rindkopa) ,
  - c) līp kā dadziši (6.rindkopa) ,
  - d) jezga (7.rindkopa),
  - e) ar mums viņi gatavi kalnus gāzt (6.rindkopa) .
2. Kādi darbi Evitai un Edgaram bija jāpaveic, lai atjaunotu mājas iepriekšējo izskatu? (5 punkti)
3. Kāpēc Edgars un Evita izlēma adoptēt visus piecus bērnus? (5 punkti)
4. Ko laika posmā līdz oficiālai iespējai adoptēt, atklāja Evita un Edgars? (5 punkti)
5. Edgars un Evita izlēma adoptēt Elizabeti, jo „mazā vēl neko sliktu nav redzējusi, viņas dvēselīte nav traumēta”.
Izskaidro kāpēc viņi tā domāja, pamatojot savu viedokli ar piemēriem no teksta. (5 punkti)
6. Autore 10 paragrāfā saka, ka Evitai ir „konkrēta iecere”. Kas tā ir par „konkrēto ieceri” un kas lika viņai līdz tai aizdomāties? (5 punkti)

II daļa

(30 punkti)

„Evitas un Edgara mīlestība nolasāma abu acīs, savstarpējā sapratnē un domāšanā”.
(6 rindkopa)

Komentē šo apgalvojumu, pamatojot savu viedokli ar piemēriem no teksta. (Uzrakstiet vismaz 100 vārdu garu aprakstu)

III daļa

(40 punkti)

Izvēlieties vienu no tēmām un uzrakstiet eseju (vismaz 300 vārdu)!

“Jo vairāk tu dod, jo vairāk tu saņem atpakaļ!”

vai

“Grūtos brīžos mēs atklājam labāko sevi”.